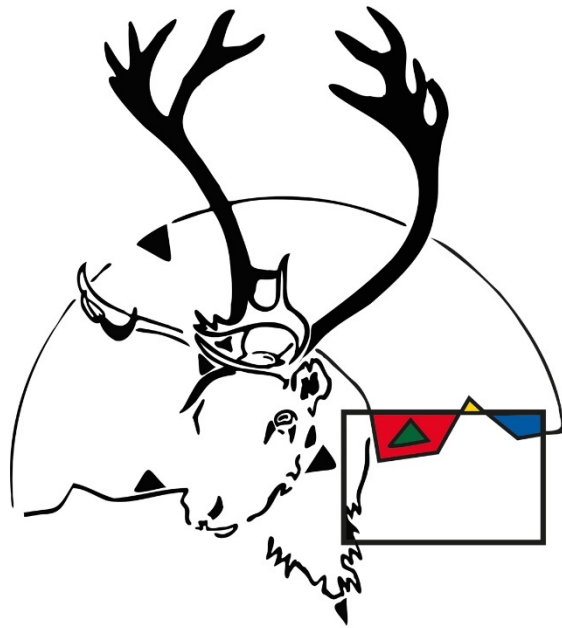

RIKTLINJER FÖR

Nationella minoriteters rättigheter och förvaltning av samiskt språk och kultur

Dokumentets namn	Riktlinjer för nationella minoriteters rättigheter och förvaltning av samiskt språk och kultur	Diariernr	KS 2023/548
Dokumenttyp	Riktlinjer		
Fastställd av	Kommunstyrelsen	Datum och paragraf	2023-06-14 § 178
Dokumentansvarig/processägare	Samisk samordnare	Giltighetstid	2023-06-19 tills vidare
Reviderat datum			
Aktualitet kontrollerad			
Övrig info			

Riktlinjer för nationella minoriteters rättigheter och förvaltning av samiskt språk och kultur

Innehåll

.....	1
Riktlinjer för nationella minoriteters rättigheter och förvaltning av samiskt språk och kultur	2
1. Bakgrund	3
2. Inledning.....	3
3. Syfte	4
4. Avgränsning och omfattning	4
5. Minoritetspolitiskt arbete	4
5.1 Lagar och konventioner	5
6. Härjedalens kommuns minoritetspolitiska arbete	6
6.1 Nationella minoriteters rätt till information.....	6
6.2 Nationella minoriteters rätt till språk och kultur	7
6.3 Nationella minoriteternas rätt till inflytande	7
6.4 Konsultation.....	7
6.5 Kompetensutveckling och rekrytering.....	7
6.6 Rätt till att använda samiska i kontakter med kommunen.....	8
6.7 Rätt till förskola på samiska	8
6.8 Rätt till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk samt kultur och identitet	8
6.9 Rätt till äldreomsorg på samiska	9
6.10 Samordning och uppföljning	9
7. Granskning av hur minoritetspolitiken efterlevs.....	9
7.1 Internationella granskningar	9
7.2 Nationella granskningar.....	10

1. Bakgrund

Sverige är en stat baserad på territoriet av två folk med lika rättigheter, det samiska och det svenska. Härjedalens kommun ligger, tillsammans med många andra kommuner, inom Saepmie, det vill säga det område där samer bor och verkar.

Samisk kultur är bland annat språk, markanvändning, naturbetesbaserad renskötsel, jakt, fiske, traditionell kultur och kunskap.

Samisk kultur har liksom andra urfolkskulturer ett starkt samband med de marker där samer traditionellt har bott och verkat. Samers möjlighet att använda mark och vatten som en grund för sin urfolkskultur ska främjas i kommunal verksamhet. Samers användning av mark och vatten ska lyftas fram och beaktas i planarbete och kommunala beslut. Det gäller såväl renskötsel som samers traditionella resursutnyttjande, landskapets kulturhistoriska och andliga värden och som förutsättning för vidareförandet av traditionell samisk urfolkskunskap. Traditionell samisk kunskap om uthålligt brukande av mark och vatten ska tillvaratas i kommunens hållbarhetsarbete.

Den samiska kulturen med dess näringar är en viktig del av kommunens historiska kulturarv och identitet vilket utgör en viktig del av vårt samhälle idag och en tillgång som berikar Härjedalens kommun, både i ett historiskt perspektiv och i dagens mångfald och sysselsättning. Ett stort antal personer och företag har sin bäring som en direkt följd av den naturbetesbaserade renskötseln och den samiska kulturen.

Den samiska närvaron ska ses som en resurs med goda utvecklingsmöjligheter, vilket i sin tur har betydelse för Härjedalens attraktionskraft och möjligheten att skapa nya arbetstillfällen.

Sedan 2010 ingår Härjedalens kommun i förvaltningsområdet för samiska, där samiska språk och samisk kultur har ett förstärkt skydd enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Kommunen ska därmed främja samers möjlighet till inflytande i frågor som berör dem, synliggöra och skapa förutsättningar för samer att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

2018 gjordes en översyn av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk på grund av bristande implementering i kommunerna. Detta har lett till nya skärpta bestämmelser som trädde i kraft den 1 januari 2019.

Lagstiftningen har ännu inte fullt ut implementerats i Härjedalens kommuns verksamheter. Tidigare handlingsplan ersätts av dessa riktlinjer för att tydliggöra ansvar.

2. Inledning

Dokumentet innehåller riktlinjer för hur de nationella minoriteternas rättigheter ska implementeras utifrån lagstiftningar, konventioner samt urfolksdeklarationen bland annat lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724), språklagen (2009:600),

bibliotekslagen (2013:801), skollagen (2010:800), socialtjänstlagen (2001:453), diskrimineringslagen (2008:567), lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (2018:1197), lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (2022:66) och **FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter**,

samt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Dokumentet är framtaget i samarbete med Bergs kommun.

3. Syfte

Minoritetslagen är en del av mänskliga rättigheter. För att samer ska ha samma möjligheter som personer som tillhör majoriteten att behålla och utveckla sin kultur behövs särskilda positiva åtgärder för att nå målen.

Härjedalens kommuns arbete med att säkerställa samers rättigheter ska präglas av dialog, samråd och långsiktighet. Kommunens förhållningssätt beträffande nationella minoriteter och lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska tillämpas av alla nämnder, utskott, styrelser och förvaltningar.

Syftet med riktlinjerna är att skapa tydlighet i ansvaret för hur man arbetar i kommunen när man ingår i förvaltningsområde för samiskt språk och kultur.

Riktlinjerna ska fungera som ett hjälpmedel att implementera internationell och nationell lagstiftning medan konkretiseringen av målen sker på verksamhetsnivå inom alla förvaltningar och i samråd med minoriteten. Syftet är att ansvariga förvaltningar gör en inventering av sitt egenarbete och utifrån dessa riktlinjer upprättar egna formulerade mål och aktiviteter för att säkerställa den samiska minoritetens rättigheter.

4. Avgränsning och omfattning

Riktlinjen gäller för Härjedalens kommunala verksamhet, inklusive sådan som kommunala bolag och gemensamma nämnder ansvarar för, och är den lokala tillämpningen av internationella konventioner och nationell lagstiftning inom urfolksrätten och nationella minoriteters rättigheter. Kommunen ska arbeta långsiktigt med urfolket samernas rättigheter utifrån dessa övergripande riktlinjer och utifrån de strategiska målen 2024-2027 som beslutats i kommunfullmäktige.

Dessa riktlinjer innehåller inga mål. Kommunens förvaltningar och verksamheter ska bryta ned riktlinjerna till tydliga mål och förankra handlings-/verksamhetsplaner i sina verksamheter.

5. Minoritetspolitiskt arbete

I december 1999 beslutade riksdagen att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den Europeiska stadgan om landsdels-

och minoritetsspråk. Därmed erkändes judar, romer, sverigefinnar, samer och tornedalingar som nationella minoriteter i Sverige. Samtidigt erkändes jiddisch, romani chib, finska, samiska och meänkieli som nationella minoritetsspråk. Det är upp till var och en att besluta om tillhörighet i en eller flera nationella minoriteter. Samer är även erkända som ett urfolk. Ovanstående konventioner vilar på principerna om att stater ska främja nationella minoriteters möjlighet att behålla och utveckla sina kulturer och sina språk och ge de nationella minoriteterna möjlighet att ha ett reellt inflytande i frågor som berör dem. Minoritetslagen ska tolkas och tillämpas i ljuset av dessa konventioner och principer.

Syftet med Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter är att skydda nationella minoriteters fortlevnad. Ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Det innebär bland annat att all diskriminering av en nationell minoritet är förbjuden och staten måste vidta åtgärder för att uppnå jämlikhet mellan majoritetsbefolkningen och minoriteterna.

Syftet med Minoritetsspråkskonventionen är att skydda Europas kulturella mångfald. I dag finns ett stort antal minoriteter i Europa och vissa av minoriteternas språk riskerar att försvinna. Varje land väljer själva vilka nationella minoritetsspråk som ska skyddas, nivån på det skyddet och inom vilka geografiska områden skyddet ska gälla.

5.1 Lagar och konventioner

Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska kommuner anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

Som grund till Härjedalens kommuns riktlinjer för de nationella minoriteternas rättigheter och förvaltning av samers språk och kultur ligger både internationella konventioner och nationella lagar. I lagarnas författningss kommentarer finns goda exempel på vad lagstiftarna vill uppnå med lagstiftningen.

Minoritetslagstiftningen. Den 1 januari 2010 trädde lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen, 2009:724) i kraft. Lagen beskriver vilka rättigheter som de nationella minoriteterna har i hela landet (grundskyddet) och inom de speciella förvaltningsområden som finns för finska, meänkieli och samiska, (förstärkt skydd). Härjedalens kommun ingår i förvaltningsområde för samiskt språk och kultur och omfattas därmed av det förstärkta skyddet.

Samer ska ha möjlighet att tillägna sig, bruka och utveckla sitt modersmål och utveckla sin egenkulturella identitet så att detta kan föras vidare till nästa generation. Kommuner ska genom aktiva åtgärder och handlingar främja och stödja nationella minoritetsspråkens och kulturens fortlevnad.

Lagen innebär även att kommuner ska informera de nationella minoriteterna om deras minoritetsrättigheter. Vidare ska kommuner samråda genom strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i frågor som berör dem. Kommuner ska främja barns och ungas inflytande. Kommuner ska ta fram mål och riktlinjer i det minoritetspolitiska arbetet.

Språklagen konstaterar att den som tillhör en nationell minoritet ska ha möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt minoritetsspråk.

Bibliotekslagen slår fast att nationella minoriteter är en av prioriterade grupper som biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt.

Skollagen slår fast att förskolan ska medverka till att barn med ett annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål och att förskolan ska bidra till att ett barn som tillhör de nationella minoriteterna får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet. I skolan ska en elev som tillhör någon av de nationella minoritetsgrupperna få modersmålsundervisning i sitt nationella minoritetsspråk. Eleven behöver inte ha några kunskaper i språket och det finns inga krav på att det ska vara ett visst antal elever som vill ha modersmålsundervisning utan även en enskild elev har rätt att få modersmålsundervisning.

FN:s konvention om barnets rättigheter: Barn, som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsbefolkningar, har rätt till sitt språk, sin kultur och religion.

Socialtjänstlagen slår fast att kommuner ska verka för att det finns tillgång till personal som talar finska, meänkieli och samiska där det behövs för omvårdnaden av äldre personer.

Diskrimineringslagen har som ändamål att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter inom flera samhällsområden oavsett till exempel etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter är en resolution, som FN:s generalförsamling antog 13 september 2007. Urfolksdeklarationen innehåller grundläggande mänskliga rättigheter. Den fastslår bland annat att rätten att vara olika, och att urfolk ska ha samma möjligheter som personer som tillhör majoritetsbefolkningen att behålla och utveckla sin kultur. Minoriteter kan behöva behandlas på andra sätt än majoritetsbefolkning för att uppnå jämlikhet.

6. Härjedalens kommuns minoritetspolitiska arbete

I Härjedalens kommun ska vi arbeta aktivt för samers rättigheter. Riktlinjerna fördelar ansvaret mellan kommunens utskott, förvaltningar och nämnder som ansvarar för att lagstiftning och konventioner implementeras i kommunens ordinarie verksamheter.

6.1 Nationella minoriteters rätt till information

- Kommunledningsutskottet ska ansvara för att det finns övergripande information om de nationella minoriteternas rättigheter och kommunens ansvar enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.
- Kommunledningsutskottet ska ansvara för att delar av kommunens webbsida är översatt till samiska.
- Kommunstyrelsen ska i samarbete med berörda utskott och nämnder utveckla former för kontinuerlig språk- och kulturinventering av medarbetarnas kompetens i de nationella minoritetsspråken och kulturen.

6.2 Nationella minoriteters rätt till språk och kultur

- Kommunledningsutskottet, Bildningsutskottet, Samhällsutvecklingsutskottet och Socialutskottet ska ansvara för att skydda och främja de samiska minoritetsspråken och kulturen och beakta behovet av kulturella aktiviteter på samiska.
- Kommunledningsutskottet, Bildningsutskottet, Samhällsutvecklingsutskottet och Socialutskottet ska främja samers möjligheter att behålla och utveckla sitt språk och kultur.
- Samhällsutvecklingsutskottet ska ha ansvar för att det finns litteratur, tidskrifter och annan media på de samiska språken samt samers historia och kultur på biblioteken.
- Bildningsutskottet och Samhällsutvecklingsutskottet ska erbjuda kulturupplevelser som utgår från samisk kultur och verka för att kulturskolan arbetar för samers kultur.

6.3 Nationella minoriteternas rätt till inflytande

- Kommunledningsutskottet, Bildningsutskottet, Samhällsutvecklingsutskottet, Socialutskottet och Miljö- och byggnämnden ansvarar för att samer får möjlighet till reellt inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med samer i sådana frågor. Inflytande från samer kan ske i olika former. Samråd kan vara tematiska med fokus på språk och kultur, barnomsorg, äldreomsorg, folkhälsa, mark- och miljöfrågor och rennärlingsfrågor.
- Samråd ska ske genom att kommunen för en strukturerad dialog med samer i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i kommunens beslutsfattande.
- Bildningsutskottet och Samhällsutvecklingsutskottet ansvarar för att främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar.

6.4 Konsultation

- Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (konsultationsordningen) träder i kraft för kommuner den 1 mars 2024. Förutom ordinarie samråd får kommunen skyldighet att konsultera företrädare för det samiska folket innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för urfolket samerna. Till företrädare räknas Sametinget, samebyar samt samiska organisationer.
- Det kan exempelvis bli aktuellt med konsultation i ärenden om markanvändning, näringsfrågor, renskötsel, fiske, jakt, rovdjur, gruvor, vindkraft, skogsfrågor, kulturmiljöfrågor, ortnamn, biologisk mångfald och övrig kultur.

6.5 Kompetensutveckling och rekrytering

- Kommunledningsutskottet, Bildningsutskottet, Samhällsutvecklingsutskottet, Socialutskottet och Miljö- och byggnämnden ska stödja kompetenshöjande insatser om samers rättigheter samt bistå med stöd och råd till kommunens nämnder och förvaltningar.

- Berörda utskott och nämnder ska verka för att det finns personal med kompetens i de samiska språken. Detta gäller i synnerhet de utskott/nämnder/förvaltningar som direkt möter kommuninvånare.
- Berörda utskott och nämnder ska göra en språk- och kulturinventering om kunskaper i de samiska språken bland personalen och erbjuda fortbildning i de samiska språken och i samisk kultur.

6.6 Rätt till att använda samiska i kontakter med kommunen

- Kommunstyrelsen och berörda utskott och nämnder ska ansvara för att enskilda kan använda samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med kommunen.
- Kommunstyrelsen och berörda utskott och nämnder ska ansvara för att enskilda som använder samiska i ett ärende har rätt till ett muntligt svar på samiska. De har också rätt att få beslut och beslutsmotivering i ärendet översatt till samiska, under förutsättning att de saknar juridiskt biträde.
- Kommunstyrelsen och berörda utskott och nämnder ska ansvara för att informera om att service lämnas på samiska. Informationen ska innehålla uppgifter om servicen begränsas till vissa tider och vissa platser.

6.7 Rätt till förskola på samiska

- Bildningsutskottet ska ansvara för att erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på samiska.
- Vårdnadshavare som ansöker om förskoleplats för sitt barn ska tillfrågas om de önskar plats i en förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på samiska.

6.8 Rätt till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk samt kultur och identitet

- Bildningsutskottet ska informera om rätten till modersmålsundervisning i samiska språk.
- Bildningsutskottet ska ansvara för att elever som tillhör de nationella minoriteterna ska få möjlighet att utveckla sitt minoritetsspråk.
- Rätt att utveckla sitt minoritetsspråk i grundskolan inklusive förskoleklassen, specialsolan, sameskolan och grundsärskolan gäller oberoende av om det är ett levande språk i hemmet eller inte.
- Rätt till att läsa ett nationellt minoritetsspråk i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan har de elever som har goda kunskaper i språket.
- Samiska barn och ungdomar ska ges likvärdiga förutsättningar som majoritetsbefolkningen att utveckla sitt språk, sin kultur och identitet. Denna rättighet ska prioriteras såväl i utbildningssystemet som på fritiden. Alla kommunens elever ska få kunskap av god kvalitet om urfolket samernas historia, kultur och näringar nationellt och lokalt.

6.9 Rätt till äldreomsorg på samiska

- Socialutskottet ska ansvara för att informera den som söker äldreomsorg om vilka rättigheter brukaren har till äldreomsorg på samiska.
- Socialutskottet ska ansvara för att den som begär det ska erbjudas en möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar samiska.
- Socialutskottet ska särskilt beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Kulturell mat och kulturella evenemang med innehåll som riktar sig till samer planeras och genomförs med fördel i samarbete med samhällsutvecklingsutskottet.

6.10 Samordning och uppföljning

- Kommunledningsutskottet ansvarar för att samordna och redovisa kommunens arbete med samiska rättigheter till uppföljningsmyndigheter.
- Förvaltningschefer för Bildningsförvaltningen, Kommunledningsförvaltningen, Samhällsutvecklingsförvaltningen, Socialförvaltningen och Miljö- och byggavdelningen ska under årets första kvartal redovisa föregående års åtgärder/insatser som skett i verksamheterna enligt dessa riktlinjer. Redovisningen lämnas till ansvarig tjänsteperson för samisk samordning för vidare redovisning till Kommunstyrelsen som ytterst ansvarig.
- Riktlinjerna ska vid behov revideras i samrådsgruppen Vaajman giele.

7. Granskning av hur minoritetspolitiken efterlevs

7.1 Internationella granskningar

Stater som undertecknar Europarådets konventioner om nationella minoriteter ska med jämna mellanrum lämna rapporter med information om rättsliga och andra åtgärder som gjorts för att uppfylla konventionerna. Rapporterna granskas av en rådgivande kommitté och en expertkommitté som gör så kallade granskningsbesök och då träffar regeringen och representanter för de nationella minoriteterna. Därefter är det upp till Europarådet att komma med rekommendationer.

Sverige har sedan anslutningen till konventionerna lämnat in flera rapporter och haft flera granskningsbesök. Sverige har fått en hel del kritik, särskilt innan lagskärpningen 2010, om att landet inte följer konventionerna och fortfarande finns det krav på förändringar inom olika områden. 2018 gjordes översyn av lagen som har lett till de nya bestämmelser som trädde i kraft den 1 januari 2019. Senast den 12 september 2018 lämnade Europarådets ministerkommitté en resolution om de nationella minoriteterna och samernas situation i Sverige.

7.2 Nationella granskningar

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har uppföljningsansvar för minoritetspolitiken och rapporterar årligen till regeringen om minoritetspolitikens utveckling och förvaltningsmyndigheters implementering av minoritetslagen. Länsstyrelsen och Sametinget belyser i sina rapporter särskilt minoritetspolitikens utveckling inom delområdena diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet.

Den senaste rapporten för 2022 visar att myndigheter visar ökad medvetenhet om minoritetspolitiska frågor, men det krävs fortfarande ytterliga insatser för att främja nationella minoriteters språk och kultur.